

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. De materia Legis: Præsertim de Actibus Indifferentibus, ac de mere
internis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

expirat. Quamvis autem Episcopus, ut infra dicemus, possit leges ferre, non solet tamen eas ferre extra Synodum, & Archiepiscopus non potest leges ferre pro tota Provincia, nisi de consilio, & voluntate omnium Episcoporum Comprovincialium.

VI. Ex dictis sequitur, quod possit Papa legem ferre, qua præcipiat, ut præcepta Inferiorum, scilicet Episcoporum, vel Prælatorum regularium non expirent morte præcipientis; in quo casu mortuo præcipiente quilibet teneretur servare præ-

cepta, non vi ipsorum præceptorum, sed vi legis universalis: Sicut si feratur lex, quod quilibet teneatur obedire suo Magistro, vel Confessario, in tali casu præcipiente Magistro, vel Confessario, quilibet teneretur obedire, non vi talis præcepti, quod cum non esset a Superiore, non obligaret; sed vi legis universalis, quæ obligat ad obediendum præceptis magistri, vel Confessarii, quamvis non habentis ullam jurisdictionem extra Sacramentum Pœnitentiæ.

Q U Æ S T I O II.

Quænam sit legis materia, & Quinam possit leges ferre?

Progedimur ad discutiendas causas Legis, & Primo inquirendum, quænam universim sit legis materia; & præsertim Num possint lege humana præcipi actus indifferentes, aut actus mere interni? Deinde quærendum, Quinam possit leges civiles condere? Ac demum, quinam leges Ecclesiasticas?

ARTICULUS I.

De Materia Legis. Præsertim de Actibus indifferentibus, ac de mere internis.

- I. Universim materia legis sunt actiones humana ordinabiles ad bonum commune.
- II. Lex humana præcipere potest actus virtutum, sed non omnes, nimirum valde arduos; ac prohibere potest actus vitiorum, non tamen omnes, cum id non postulet commune bonum.
- III. Cur lex naturalis omnia vitia prohibere possit, & de facto prohibeat, non vero lex humana?
- IV. Quandonam possint actiones moraliter indifferentes præcipi, aut pro-

hiberi?

- V. Lex civilis respicere debet rectam gubernationem, & bonum pacis in populo: Lex vero canonica respicit honestatem operationum, ut conducentem ad finem supernaturalem, & ad bonum animarum.
- VI. Quædam vitia, ut Usura, Perjuria, Blasphemia cur prohibeantur lege civili simul, & canonica, necnon lege naturali?
- VII. Num leges civiles, & canonica imperare aliquando possint actus mere internos?
- VIII. Solum actus interni, qui sunt necessarii ad externos, possunt a lege humana indirecte præcipi, aut prohiberi.
- IX. Ecclesia præcipiendo auditionem missæ indirecte præcipit intentionem audiendi illam; Non tamen punit

gen-

cenfuris defectum talis actus interni.

X. *Fit satis argumentis pro fententia oppofita.*

XI. *Cur poffit Ecclefia difpensare in votis mere internis, & a peccatis internis abfolvere; non poffit tamen cenfuris peccata interna punire?*

XII. *Poteft confeffarius actus mere internos pœnitenti injungere; Non poteft tamen illos injungere fubditis Prælati Regularis.*

XIII. *Quod eft per accidens occultum puniri poteft ab Ecclefia, non vero quod eft occultum per fe.*

I. **M**Ateria legis, feu id, circa quod lex verfatur, & quod poteft lex præcipere, aut vetare, univèrfim funt actiones humanæ; quælibet enim lex vel præcipit actionem humanam bonam, vel prohibet malam. Et ratio a priori eft, quia cum lex debeat aliquid præcipere fpectans ad bonum commune, illud dicitur materia legis, quod cadit fub Principis poteftatem ordinabile ad bonum commune; fed quod cadit fub poteftatem Principis, feu fuperioris ordinabile ad bonum commune funt actiones humanæ fubditorum; quæ, fi conducant ad bonum commune, præcipiantur, feu prohibeantur; ergo iftæ vere dicuntur materia legis.

II. Hinc fequitur, actus quarumcumque virtutum poffe effe materiam legum humanarum: Etenim quodcumque referri poteft ad bonum commune, poteft effe materia iftarum legum; fed actus quarumcumque virtutum poffunt referri ad bonum commune; ergo poffunt effe materia legum, præfertim humanarum: Quamvis non poffint lege humana præcipi nec omnes actus omnium virtutum collectivè, nec omnes actus fingularum virtutum: Verbi gratia, non poteft præcipi a legibus humanis abftinentia a matrimo-

Pars I.

nio, ingreffus in Religionem, frequens jejunium in pane, & aqua, magna eleemofynæ largitio de neceffariis ad confervationem ftatus, & fimilia; quia lex humana non poteft præcipere res difficillimas, quæ proinde funt moraliter impoffibiles, eo quod non poffulet id bonum commune; atqui tam actus omnium virtutum collectivè, quam actus præftantiffimi aliquarum virtutum, ut ingreffus in Religionem, funt actiones difficillimæ: ergo a lege humana præcipi non poffunt, ut oftendit Sal. difp. 9. §. 3. dub. 3., Qui pariter putat cum Suar. lib. 4. cap. II. contra Bonac., nec poffe prohiberi lege humana, & præfertim fub pœnis gravibus omnia omnino vitia; tum quia aliqua peccata funt modica, & non multum perturbantia Rempublicam, ut mendacia jocofa, aut officiofa, verba fcurrilia, &c. quæ velle punire effet moraliter impoffibile; tum etiam quia aliqua peccata gravia permitti in Republica debent ad vitanda majora, ut meretrices, deceptiones in emptione, & venditione infra dimidium pretii jufti, &c. quæ per folam divinam providentiam puniri debent.

III. Neque obftat, quod lege naturali omnia omnino vitia prohibeantur; ergo prohiberi etiam poffunt lege humana. Nam difparitas eft, tum quia lex naturalis refpicit bonum fingularum, & ideo omnia vitia prohibet; lex vero humana refpicit bonum Communitatis, ad quod non confert omnia prohibere; tum pariter, quia lex naturalis, (quod maxime advertendum) cum fit a Deo naturæ conditore, dat vires ad exequendum quicquid a Deo præcipitur; fecus vero lex humana.

IV. Quæritur nunc primo, An poffit lex humana præcipere, vel prohibere actus de fe indifferentes, videlicet nec bonos, nec malos ex genere fuo?

D

Re

Respondeo, communiter Doctores cum D. Th. quæst. 92. art. 2. id affirmare, si actiones indifferentes non considerentur secundum se, sed quatenus utiles esse possunt, aut noxiæ bono communi: Sic prohibetur, verbi gratia, egredi domo noctu, gestare arma, ad malum Communitatis vitandum: Semper enim Legislatores in lege ferenda respicere debet bonum honestum, ex quo actus de se indifferens recipit honestatem suam, & est materia legis: Verbi gratia, ingredi domum aliquam est actus indifferens; si tamen quis voveat, aut si Legislatores vetet ingressum in aliquam domum, in qua facile reperitur occasio peccandi, aut rixandi, &c. talis omissio evadit honesta, & fit materia voti, ac legis: Immo aliquando potest prohiberi ipse actus virtutis, si hoc expediat bono communi, ut prohibentur aliquando jejunia frequentia, immoderata vigilia, &c. Quod si res aliqua indifferens nullatenus conferat ad bonum commune, certe non erit materia legis, sicut nec voti; unde non potest lege humana præcipi, aut prohiberi.

V. Ubi notandum, quod tam lex civilis, quam canonica in præcipiendo honestatem, & virtutem, respicere debeat bonum Communitatis; Lex tamen canonica primo, & per se respicit virtutem, & honestatem tamquam media, quibus homo dirigatur ad finem supernaturalem; Lex vero civilis eandem respicit, quatenus conducit ad rectam gubernationem, & pacem in populo conservandam; & ideo materia legis canonice est spiritualis, materia vero legis civilis est temporalis.

VI. Neque obstat, quod ab utraque lege prohibeantur, verbi gratia, Usuræ, Perjuria, Incestus, Sodomie, Matrimonia clandestina, &c. Nam hæc prohibentur a lege canonica, quatenus impediunt a fine supernaturali conse-

quando; a lege vero civili, quatenus impediunt pacem, & rectam gubernationem, & sic hujus legis materia temporalis est. Neque dicas frustra hæc prohiberi lege canonica, & civili, cum prohibita præsupponantur lege naturali: Nam ideo prohibentur etiam lege humana, ut transgressores evadant specialiter subjecti ad poenam temporalem, & sic ab his culpis retrahantur; cum magis retrahat aliquos a culpa timor poenæ temporalis, quam aeternæ.

VII. Quæritur secundo, An leges canonice, & civiles imperare possint actus internos?

Prima opinio Medinæ, Cordubæ, & aliorum apud Sal. disp. 9. sect. 1. affirmat; Primo, quia Pontifex cap. 1. de Hæreticis sub poena excommunicationis præcipit Episcopis, & aliis Inquisitoribus fidei, ut officium Inquisitionis exequantur absque ullo odio, ira, timore, spe lucri, aut alio humano affectu. Secundo, in cap. *Dolentes*, de Celebratione Missarum præcipitur, ut officium studiosè, idest attente, & devote recitetur. Tertio, potestate humana vota interna commutantur, dispensantur, & peccata interna reservantur. Quarto, Confessarius potest injungere orationem mentalem; sicut etiam ea præcipitur in multis Religionibus. Quinto a priori, quia Christus Dominus potuit communicare suo Vicario hanc potestatem, & de facto communicasse dicendum est, cum dixit: *Tibi dabo claves Regni Cælorum, quodcumque ligaveris*, &c. Nam ex leg. 3. ff. de officio Præsidis, concessio Principis ample interpretanda est; & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: Neque obstat, quod Superior humanus non possit actus internos probare, aut punire, &c. Nam neque potest probare actus externos occultissimos, & tamen prohibet illos, & punit suis censuris, ut hæ-

hæreticum externum occultissimum. Quamvis autem actus internus sit occultus per se, & actus externus sit occultus per accidens, parum id refert ad rem moralem; quia Ecclesia punit hæreticum externum occultum sine probatione, & cognitione delicti; ergo parum refert, quod secundum se peccatum externum occultum probari possit, & internus actus probari non possit.

Secunda tamen opinio communius negat posse per se, & directe lege humana præcipi, aut vetari actus mere internos. Quod tamen de lege civili videtur omnino certum; quia lex civilis solum potest præcipere, aut vetare actus, qui conservare possunt Rempublicam, aut perturbare, cujusmodi sunt soli actus externi: Sed nec legem canonicam posse versari circa actus mere internos. Probat per primo, quia Ecclesia nunquam præcepit actus mere internos: ergo signum est, quod hanc potestatem non habuerit a Christo Domino communicatam. Immo ex Apost. ad Cor. 14. videntur soli Deo reservari arcana cordium, cum dixerit: *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Secundo, quia Ecclesia non potest leges ferre de eo, de quo non potest ferre iudicium, aut pœnas sumere, ut sunt actus interni. Tertio, quia Ecclesia visibilis non habet potestatem in nostras animas, nisi ut corpori conjunctas; ergo nec habet potestatem in actus mere internos, sed solum quatenus conjunguntur necessario cum externis, quos præcipere potest ad externam gubernationem. Hinc in cap. *Tua nos*, & cap. *Sicut tuas*, de *Simonia* dicitur: *Nobis datum est de manifestis tantum judicare*; Et cap. *Erubescant* dist. 32. dicitur: *Deus secretorum cognitor, & iudex est.* His positis

Dico primo cum D. Th. 1. 2. quæst. 91. art. 4., & aliis communius apud Pal. punct. 6., lege humana non posse præcipi actus mere internos directe, & per se, seu nullatenus conjunctos cum externis; quod probant rationes adductæ.

VIII. Dico secundo: Si actus interni sunt necessarii ad actus externos, quos potest lex humana præcipere, aut prohibere, possunt indirecte præcipi: Verbi gratia, quia ad vendendas merces est necessaria intentio vendendi, ad missam audiendam humano modo requiritur intentio id faciendi, ad contractus ineundos requiritur intentio contrahendi, & probabiliter voluntas se obligandi; ideo lex humana, tam civilis, quam canonica, sicut potest directe præcipere contractus, auditionem Missæ, &c. ita potest indirecte præcipere actum internum requisitum ad contractum, & ad Missæ auditionem: Sic quia ad ministrandum Sacramentum requiritur essentialiter intentio faciendi, quod facit Ecclesia, & ad orationem vocalem requiritur intentio, & attentio, quando ista præcipiuntur, indirecte etiam præcipitur actus internus, quatenus est forma actus exterioris, seu quatenus per se requisitus ad actum exteriorem intentum a Legislatore.

Quod possit sic præcipere actus internos lex civilis, & Ecclesiastica, Probat, quia tales actus exteriores pertinent ad bene conservandam Rempublicam, & ad cultum religiosum Deo debitum; Si tamen illi actibus internis essent destituti, obessent potius, quam prodesset Reipublicæ, & cultui Deo debito; Contractus enim ficti, & fraudulentus obsunt Reipublicæ; sicut etiam oratio ficta sine intentione, & attentione debita non confert ad cultum Deo exhibendum, nec Sacramentorum ministratio prodesset Reipublicæ Ecclesiasticæ sine intentio-

ne illa conferendi; ergo lex humana, ad quam spectat hos actus exteriores directe praecipere, poterit etiam indirecte praecipere interiores per se requisitos ad illos.

Dico tertio; Si actus interior non est per se requisitus ad actum exteriorum physicum, aut moralem efficiendum, sed per accidens cum illo conjungitur, non potest a lege humana, ne Ecclesiastica quidem (in praesenti providentia) praecipere. Ita Suar. lib. 4. cap. 12., & Pal. loc. citat. Ratio est, quia in tali casu directe praeciperetur actus interior, quod ad rectam Ecclesiae gubernationem nullatenus videtur pertinere. Unde fit, Ecclesiam nunquam praecipere, verbi gratia, quod in oratione fundenda, vel eleemosyna danda habeant homines hanc, vel illam intentionem, sed solum quod fundant orationem, quod dent eleemosynam, audiant missam, jejunent, &c. quocumque id sine faciant: Quod ex eo constat, quia si quis daret eleemosynam, aut missam audiret ob vanam gloriam, vel ob alium pravum finem, non peccaret contra legem Ecclesiasticam; ergo signum est, quod non habeat in praesenti providentia Ecclesia facultatem praecipendi actus internos, qui per accidens conjunguntur actui externo pracepto.

IX. Ex dictis sequitur primo, quod dum Ecclesia, verbi gratia, praecipit orationem vocalem, puta officium, praecipit indirecte attentionem debitam, sine qua oratio consistere non potest; unde Ecclesia dicitur sub sua potestate habere indirecte actum hujusmodi internum necessario requisitum ad externum, quem praecipit; Et ideo qui officium recitat sine debita attentione, dicitur transgredi legem Ecclesiasticam, & esse reus poenae Ecclesiasticae. Sic dum praecipit Ecclesia confessionem annuam, praecipit indirecte dolorem peccatorum,

& confessionem omnium culparum internarum, quia non subsistit sine istis actibus confessio, prout instituta est a Christo Domino, quae ab Ecclesia praecipitur.

Sequitur secundo, quod si quis habeat intentionem, verbi gratia, non audiendi Sacrum, hic vere peccet contra praceptum Ecclesiasticum de missa audienda; nam qui praecipit aliquid, praecipit etiam id quod necessarium est ad ponendum id, quod praecipitur; ergo Ecclesia praecipiens auditionem missae praecipit intentionem illam audiendi, sine qua missa audiri non potest humano modo; ergo qui habet intentionem contrariam non audiendi missam, vere peccat contra praceptum Ecclesiae. Quod si auditio missae praecipitur sub poena excommunicationis, Ecclesia non intendit suis poenis punire merum actum internum, seu meram intentionem non audiendi Sacrum, ut constat ex omnium sensu, sed ipsam omissionem externam auditionis Sacri: Quamvis posset ipsam intentionem non audiendi Sacrum punire poenis suis, dummodo talis intentio exterius manifestetur; Sicut poena excommunicationis punit haereticum, qui signo externo prodit haeresim suam, verbi gratia, qui ore profert suam haeresim, quamvis a nemine posset audiri; Quod si actus internus prohibitus non manifestetur signo externo, non posset puniri poenis Ecclesiasticis; quia actus mere internus non cadit, ut diximus, directe sub potestatem, & iudicium humanum.

X. Respondeo nunc ad rationes in contrarium adductas. Ad primam dico, quod dum puniuntur poena excommunicationis Inquisitores, qui ex odio, vel amore suum munus exequuntur, punitur actus externus, qui supponitur malus, sub conditione tamen, quod procedat ex odio; Sicut

ti si excommunicet delinquentes scienter, puniuntur delinquentes sub conditione, quod scienter deliquerint. Ita Pal. Quod si actus externus non esset de se malus, sed Inquisitores recte se gerent, quamvis ex odio; tunc responderi potest cum Vasq., & Sal. disp. 9. sect. 1. num. 8., quod non puniantur hi affectus interni, nisi peculiari signo aliquo externo cognosci possint; Quod si odium, amor, spes lucri, &c. essent omnino occulti, nec signo externo ullatenus cognoscibiles, excommunicatio ab Inquisitoribus non contraheretur. Idem dicitur de excommunicatione lata in *Clement. 1. de statu Monachorum* contra Benedictinos, qui se transferunt ad Curiam Regis sine licentia Superioris, animo illum accusandi; nisi enim hic animus manifestetur, non contrahitur excommunicatio ab eunte sine licentia ad Curiam Regis: Vel juxta sententiam Palai, hic animus accusandi mere internus est conditio requisita, ut contrahatur excommunicatio ab eunte sine licentia ad Curiam Regis; Et juxta hanc sententiam, ut contrahatur excommunicatio, non satis est, quod actus internus sit malus, eo quod sit mera conditio ad excommunicationem contrahendam, sed debet esse malus ipse actus externus, ut est in casu nostro adire Curiam Regis sine licentia superioris. Quando vero Ecclesia in recipientibus beneficium Curatum requirit intentionem recipiendi intra annum Sacerdotium, ita ut aliter non possint beneficia retinere, nec faciant fructus suos; in tali casu non fert legem Ecclesia de actu interno, sed solum requirit illam intentionem, & conditionem ad conferendum beneficium: Sicut ad largiendas indulgentias requirit tamquam conditionem, quod oretur pro dilatatione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, pro pace, & concordia

inter Principes catholicos; cum enim Ecclesia sit administratrix beneficiorum, & dispensatrix Indulgentiarum, poterit nolle ea largiri, nisi sub conditione actus interni.

Ad secundam, recitantibus officium præcipitur attentio, & intentio indirecte, ut diximus, quippe quæ est per se requisita ad officium præceptum; directe vero solum præcipitur externa attentio, & devotio, quæ consistit in hoc, quod homo, dum officium recitat, non ponat actionem aliquam impossibilem cum attentione interna, (verbi gratia, non legat aliud, aut scribat, &c.) & sit cum decenti corporis compositione, quam devoti habere solent.

Ad tertiam, Confessarius absolvit peccata mere interna, dummodo ea penitens confiteatur, quia hanc jurisdictionem Christus Dominus communicavit in bonum fidelium; Potest etiam Pontifex reservare peccata mere interna; (quamvis id non soleat fieri) quia cum habuerit a Christo Domino facultatem absolvendi ab omnibus omnino peccatis, poterit communicare jurisdictionem hanc aliis limitatam, ita scilicet ut non absolvant ab aliquibus peccatis mere internis; Sicut potest reservare sibi aliquod peccatum internum, verbi gratia, hæresim, &c. Et ratio a priori est, quia expedit in bonum fidelium, quod habeat Pontifex potestatem absolvendi peccata etiam interna, & communicandi hanc jurisdictionem aliis cum limitatione; At non expedit, quod possit præcipere, aut prohibere actus mere internos, quos probare, & punire non potest; & ideo non est asserendum, quod talis potestas sit Ecclesiæ a Christo Domino communicata. Eodem modo potest Pontifex dispensare, irritare, commutare vota, & juramenta mere interna; quia hoc expedit ad bonum fidei.

fidelium ; & ideo dicendum, hanc potestatem esse a Deo illi communicatam . Aliqui docent , quod non possint vota mere interna dispensari, nisi exterius manifestentur ; sicut peccata interna non absolvuntur , nisi manifestentur confessario ; Sed hoc negat Vasq. disp. 160. cap. 4. num. 17. ; Potest enim Pontifex , & superior absolute dicere : Si hoc votum emisisti, ego tecum dispenso, vel irrito, vel commuto .

XI. Neque dicas : Si Ecclesia potest tollere obligationem voti interni, & veluti solvere voti reum, quidni poterit aliquem pro peccato mere interno excommunicare, & suo modo ligare ? Ecclesia enim sicut habet potestatem solvendi, ita habet etiam ligandi. Respondeo, disparitatem esse, quia dispensatio in votis non est absolutio, nec actus judicialis ; absolutio enim est juxta jus , seu exigitur a jure positis requisitis , & ideo est actus judicialis ; dispensatio vero est contra jus , & vulnus legis, seu juris, & ideo non est actus judicialis : Quare ex eo, quod propter bonum fidelium possit Ecclesia dispensare in votis internis, non sequitur, quod possit ullum actum judicialem exercere circa actus internos ; & consequenter non sequitur , quod possit ferre leges, aut punire, seu ligare excommunicatione peccata mere interna ; Sed disparitas ulterior est, quia expedit ad bonum fidelium, ut possit & vota interna tollere , & exercere actum judicialem absolvendo a peccatis mere internis ; non tamen ut possit ligare, seu punire aliquem excommunicatione, aut aliis suis pœnis propter peccata mere interna ; unde illa , non hæc potestas est Ecclesiæ communicata ; quamvis peccata mere interna possit ligare, seu retinere, non absolvendo hic, & nunc ab illis.

XII. Ad quartam, multi apud Sal.

docent, non posse confessarium in pœnitentiam injungere orationem mentalem, aut alium actum internum ; quia satisfactio est pars integralis Sacramenti, quod est essentialiter signum sensibile , & ideo satisfactio debet esse actus externus sensibilis . Sed hanc opinionem Salas refellit docens , quod in foro interno Sacramentali, in quo reus est accusator sui, potest imponi pœna mere interna ; quia hoc expedit ad salutem animæ ; Neque enim omnes partes constituentes Sacramentum debent esse sensibiles : Ad eum modum, quo contritio interna constituit Sacramentum, & satis est, quod fiat sensibilis per confessionem ; ita satisfactio potest esse actus internus , qui evadat sensibilis per acceptationem sensibilem pœnitentiæ impositæ a confessario . Caterum Prælatus Religionis ratione voti obedientiæ emissi a subditis non potest præcipere orationem mentalem, nec imponere pœnitentiam pro ejus omissione confessæ a subdito ; Nam , ut loquitur D. Th. 2. 2. quaest. 104. art. 5., homo quoad actus internos soli Deo subditur ; Solum potest Prælatus præcipere, ne tempore orationis mentalis ponantur actus externi impeditivi orationis mentalis, cum hoc tantum requiratur ad gubernationem externam . Non negaverim tamen , quod docet Sal. num. 31., quod sicut potest quis votum absolute orationem mentalem, ita possit votum illam, si Prælatus injunxerit ; in quo casu posset Prælatus illam injungere ; & hic teneretur vi voti obedientiæ sic emissi ad orationem mentalem : Sed non est præsumendum, quod de facto sic emittatur a Religiosis votum obedientiæ, nisi regula alicujus Religionis præcipiat actus internos, puta orationem mentalem, aut significet posse Prælatos injungere subditis actus internos ;

tunc

tunc enim votum obedientiæ videtur emissum sub ea conditione, quod Prælatus possit ad tales actus obligare; & in tali casu posset Superior actus mere internos injungere ex voluntate ipsius voventis, qui voluit sic vivere, non ex potestate sibi facta a Christo Domino immediate.

XIII. Ad quintam, satis diximus non esse præsumendum, quod talis potestas præcipiendi actus mere internos de facto concessa sit Ecclesiæ a Christo Domino pro foro externo, propter rationes adductas; Quando enim Christus Dominus dixit Petro, *Pasce oves meas; Tibi dabo claves, &c.*, dedit ei facultatem pascendi, & gubernandi tam pro foro interno, & Sacramentali, quam pro externo, sed ita ut leges ferat juxta naturam, & conditionem cujuscumque fori; ergo cum ad forum externum non pertineat, quod præcipi possint actus interni, ideo solum in foro Sacramentali habetur talis potestas remittendi, vel retinendi peccata mere interna; non vero pro foro externo, puniendi scilicet illa, verbi gratia, censuris, quippe quæ ferri non possunt, nisi ab eo, qui jurisdictionem habet pro foro externo.

Ad id, quod additur, respondetur, posse quidem puniri ab Ecclesia suis censuris hæresim, verbi gratia, externam occultissimam, non vero hæresim mere internam. Ratio est, quia hæc est occulta per se, & nullo modo cognoscibilis a Superiore humano, illa vero est per accidens occulta, & ab homine secundum se cognoscibilis; Multum autem refert in re morali, utrum aliquid sit per accidens, an per se occultum; Expediens enim fuit, ut possit puniri, quod per accidens est occultum, non vero quod est occultum per se; quia illud secundum se est cognoscibile ab homine, & secundum se potest Rempu-

blicam perturbare, non vero istud.

ARTICULUS II.

Quisnam possit condere leges civiles?

- I. Reges ab ipsa Communitate potestatem habent ferendi leges civiles.
- II. In quibus differat potestas dominativa a potestate Jurisdictionis, & Politica requisita ad leges ferendas.
- III. Probabilis nequit Pontifex leges civiles ferre obligantes totum Orbem.
- IV. Potestatem in temporalia omnia solum habet Pontifex indirectam, disponendo de illis, quando id expedit ad animarum salutem.
- V. Nec Imperator potest totum Orbem obligare legibus suis.
- VI. Reges ferre possunt leges juxta concessionem ipsis factam a Communitate; Et Proreges juxta concessionem factam a Regibus.
- VII. Ad Reginam spectat leges ferre, si jure successionis Regnum possideat, quamvis alteri Matrimonio jungatur.

I. **C**ertum est dari in hominibus potestatem ferendi leges civiles, videlicet de se ordinatas ad conservandam pacem in Republica humana; sicut leges Ecclesiasticæ ordinantur de se in bonum animarum. Ratio est, quia sine legibus communitas hominum gubernari non posset. Hanc tamen potestatem nemo habet a natura, quia natura homines fecit liberos; quare potestas condendi leges est in ipsa communitate hominum: Quia tamen homines consueverunt rectius gubernari ab uno, quam ab aliquibus, vel ab omnibus; (quandoquidem si omnes gubernarent, magna esset confusio) ideo com-